

ЯКІСНІ СКЛАДОВІ ОСВІТНЬО-ФАХОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Тарусіна Н. Е.

старший викладач Донецького
державного університету
управління

Проведено порівняльний аналіз особливостей побудови освітнього процесу в традиційній та інноваційній моделях освіти. Визначено складові особистісної компоненти професійної підготовки сучасних фахівців відповідно до вимог постіндустріального суспільства, представлено їх якісні характеристики.

Ключові слова: професійна підготовка; освітньо-фаховий потенціал; якісні складові; особистісна компонента; постіндустріальне суспільство.

Проведен сравнительный анализ особенностей построения образовательного процесса в традиционной и инновационной моделях образования. Определены составляющие личностной компоненты профессиональной подготовки современных специалистов в соответствии с требованиями постиндустриального общества, представлены их качественные характеристики.

Ключевые слова: профессиональная подготовка; образовательно-профессиональный потенциал; качественные составляющие; личностная компонента; постиндустриальное общество.

Carried out a comparative analysis of features of the educational process construction in the traditional and innovative models of education. The constituents of the personal component of training modern specialists were assessed in accordance with the requirements of the post-industrial society, represented by their quality characteristics.

Keywords: professional training; educational and professional potential; quality components; personal component; postindustrial society.

Постановка проблеми. Для України характерним є перехідний етап в розбудові постіндустріального виробництва, який відзначається відходом від традиційної моделі освіти: становленням масовості вищої освіти, зниженням її якості та високого статусу у суспільстві, що

потребує впровадження як освітніх та управлінських інновацій для досягнення якості вищої освіти відповідно до вимог постіндустріального виробництва, так і розбудові інноваційної освітньої інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Для сучасного стану розвитку постіндустріального суспільства характерним є подальша побудова методологічних передумов теорії постіндустріального та інформаційного суспільства, яка знайшла відображення в теоріях постіндустріального суспільства Д. Белла, В.І. Добренькова, Е. Тоффлера, Х. Тоффлера, Д.В. Трубіцина, А. Турена та ін. [1-5].

Мета статті. Визначити складові особистісної компоненти професійної підготовки сучасних фахівців та їх якісні характеристики відповідно до вимог постіндустріального суспільства.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для індустріального виробництва соціально-адекватною була знаннево-орієнтована модель неперервної освіти, вища освіта якої була елітарною, надавала якісні фундаментальні знання, які забезпечували високий професіоналізм протягом всієї життєдіяльності, а також соціальний та матеріальний статус у суспільстві. Для постіндустріального виробництва соціально-адекватною є модель неперервної освіти, яка базується на суб'єкт – суб'єктній парадигмі, вища освіта якої стає масовою і високий статус у суспільстві забезпечується особистісними зусиллями у навчанні протягом життя, де вища освіта є тільки необхідним етапом у професійному становленні фахівця, в розкритті його творчого та інноваційного потенціалів завдяки становленню вищої освіти елементом інноваційної освітньої інфраструктури, інноваційного освітнього простору.

Проведений порівняльний аналіз особливостей побудови освітнього процесу в традиційній та інноваційній (постіндустріальній) моделях освіти з'ясував, що компоненти освітніх парадигм є

однаковими, але якісні характеристики є різними. Так, до компонент традиційної та інноваційної парадигм освіти відносяться освітні, технологічні та особистісні, зокрема: цінності; мотиви; норми; цілі; позиції учасників навчального процесу; форми та методи; засоби; контроль та оцінку.

Проведений теоретичний аналіз дозволив з'ясувати, що складовими технологічної компоненти освіти вважають форми, методи, засоби навчання; позиції учасників освітнього процесу; контроль та оцінка навчальної діяльності тих, хто навчається. Визначено, що до складових освітньої компоненти освітніх парадигм відносять знання, вміння, навички, досвід (індивідуальний, груповий, професійний, соціальний), компетенції, компетентності. До складових виокремлюють наступні особистісні утворення: цілі, цінності, мотиви, особистісні якості, здатності, здібності. Якщо вплив традиційної системи освіти на особистість фахівця проявляється у формуванні цінностей загального виробництва, мотивів обов'язку, особистісних якостей (дисциплінованість, працелюбство, підпорядкованість, старанність, повага до авторитетів), то вплив системи вищої освіти постіндустріального суспільства розкривається у формуванні цінностей професійної самореалізації; особистісних цінностях побудови кар'єри; мотивації досягнення; внутрішніх мотивів; серед особистісних якостей, насамперед – відповідальності, освіченості, особистісної готовності до змін у суспільстві та невизначеності в майбутньому, творчого підходу, здатності до співробітництва, навичок самоосвіти (рис.1).

Рис. 1. Складові особистісної компоненти фахової підготовки освітніх парадигм та її якісні характеристики

На основі теоретичного аналізу до складових особистісної компоненти професійної підготовки віднесено: цілі, цінності, мотиви, особистісні якості, здатності та здібності майбутніх фахівців.

Якісними складовими особистісної компоненти фахової підготовки в умовах інноваційної освітньої парадигми визначені такі:

- цілі самоудосконалення, саморозвитку та самореалізації;
- цінності професійної самореалізації та духовні цінності майбутнього фахівця (цікава робота, активне діяльнісне життя, творчість, впевненість у собі, ефективність у справах, виконливість, відповідальність, незалежність);
- внутрішні мотиви, мотивація успіху;
- особистісні якості затребуваного фахівця – освіченість, інтернальність, компетентність (професійна, соціальна, мовна, підприємницька, процесуальна).

Однією із зазначених складових особистісного становлення фахівця відповідно до вимог постіндустріального суспільства є сформованість ціннісних орієнтацій професійної самореалізації.

Проведений теоретичний аналіз дозволив визначити, що в сучасних наукових дослідженнях під «цінностями» розуміють основні засоби свідомості і самосвідомості для підтримки почуття самоповаги та власної гідності людей. Вони впливають на положення особистості в групі. Ціннісні орієнтації – основна характеристика особистості. Вони спрямовують формування характеру та самосвідомості. В дослідженнях встановлено, що ціннісні орієнтації, їх зміст та спрямованість стійко характеризують особистість та являються показником рівня їх розвитку, виражають внутрішню структуру відносин людини до різних цінностей матеріального та духовного світу, здійснюють регуляцію діяльності та поведінки.

Важливість вузівського стану становлення особистості фахівця обумовлена сензитивністю цього періоду для духовного розвитку особистості, її ціннісних орієнтацій.

Для вирішення сучасних соціально-економічних проблем в Україні затребуваним стає фахівець з сформованими цінностями професійної самореалізації, які представлені в дослідженні Н. А. Антонової. Нею виокремлені наступні цінності професійної самореалізації: творчість, впевненість у собі, цікава робота, активне діяльнісне життя, ефективність у справах, виконливість, відповідальність, незалежність, а також цінності-цілі, самовдосконалення: життєва мудрість, пізнання, саморозвиток, високі запити [6].

Значущою складовою особистісної компоненти освітньо-фахового потенціалу являються внутрішні мотиви, мотивація досягнення. Під мотивом навчальної діяльності студента розуміють всі фактори, які обумовлюють проявлення навчальної активності: потреби, цілі, установки, почуття обов'язку, інтереси та інше [7, с. 253].

До особистісних утворень в процесі оволодіння професією відносять компетентність, компетенції. Компетентність – це спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу [8, с. 12]. Ключові компетентності вважають багатофункціональними і їх становлення передбачає значний інтелектуальний розвиток навчаємого.

Поняття «компетенції» сприймається як похідне поняття, вужче від поняття «компетентність». Вважають, що ключова компетенція – це здатність до діяльності.

Крім того, до особистісних утворень та якостей затребуваного сучасного фахівця і, зокрема управлінця, державного службовця, відносять особистісну якість – інтернальність (відповідальність). Термін «відповідальність» (інтернальність) В. Б. Шапар пояснює, як

здійснюваний у різних формах контроль над діяльністю суб'єкта з позицій виконання нестандартних, не прийнятих у суспільстві норм і правил [9, с. 55]. Відповідальність – це те, перед чим нас ставить життя та чого ми намагаємося уникнути.

Однією із значущих складових особистісної компоненти освітньо-фахового потенціалу є загальні, професійні, творчі здібності фахівця. Творчі здібності мають складну структуру, до структурних компонентів відносять: мотиваційно-творчу активність, інтелектуально-логічні здібності (аналізувати, порівнювати; здатності виділяти головне, обґрунтовувати та ін.); інтелектуально-евристичні здібності (здатності генерувати ідеї, висувати гіпотези, подолати інертність мислення, незалежність суджень та ін.), самоорганізаційні здібності (здатності ставити мету, планувати діяльність і раціонально використовувати час та ін.), комунікативні здібності та інші. Основою прояву творчих здібностей, креативності, є здатність до дивергентного мислення.

Висновки. Одним із напрямків удосконалення державного управління професійною підготовкою в системі вищої освіти в Україні є розробки програм професійного навчання, які на наш погляд, повинні включати не тільки складові технологічної та освітньої компонент фахової підготовки, але й складові особистісної компоненти розвитку освітньо-фахового потенціалу конкурентоспроможних фахівців відповідно до потреб соціально-економічного розвитку регіону та країни.

В нашому дослідженні визначено складові особистісної компоненти професійної підготовки сучасних фахівців відповідно до вимог постіндустріального суспільства, представлено їх якісні характеристики що повинно знайти відображення в Законах України «Про вищу освіту», «Про професійний розвиток працівників».

Проведений аналіз нормативно-правового освітянського поля показав:

- процес удосконалення законодавчого забезпечення функціонування і розвитку системи вищої освіти в Україні та правового механізму державного управління нею ще триває;
- потребують відображення та закріплення на законодавчому рівні складові освітньо-фахового потенціалу та їх якісні характеристики для досягнення мети державної політики у сфері професійного розвитку фахівців.

Список літератури.

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / Даниел Белл; [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. – М.: Академия, 2004. – 783 с.
2. Добренъков В. И. Общество и образование / В.И. Добренъков, В. Я. Нечаев. – М.: ИНФРА – М., 2003. – 381 с.
3. Тоффлер Э. Революционное богатство: как оно будет создано и как оно изменит нашу жизнь / Э. Тоффлер, Х. Тоффлер; пер. с англ. – М.;, 2008. – 569 с.
4. Трубицын Д.В. Индустриализм как технолого-экономический детерминизм в концепции модернизации: критический анализ / Д.В.Трубицын // Вопросы философии. – 2012. – № 3. – С. 59-71.
5. Концепция постиндустриального общества Алена Турена [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sociologybest.ru/solots-27-1.html>
6. Антонова Н.А. Ценностные ориентации в структуре личности студентов: [моногр.] / Н. А. Антонова. – Славянск: Канцеляр, 2001. – 135 с.
7. Ильин Е.Л. Мотивация и мотивы / Е.Л. Ильин. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.

8. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів / Т.Б. Волобуєва. – Х.: Основа, 2005. – 112 с.
9. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар. – Х.: Прапор, 2005. – 640 с.